

<https://veza.sigledal.org/kritika/prah-si-in-prah-...>

1 / 4

Prah si in prah žri – ne, hvala!

Avtorski projekt: Anhovo. SNG Nova Gorica, premieri 28. in 29. 5. 2025, ogled ponovitve 4. 6. 2025.

DELITE NA

NATISNI

Zastrupljena zemlja, zastrupljena voda, zastrupljen zrak. Zastrupljeno okolje, zaradi katerega na različne strašne načine umirajo zastrupljeni ljudje. Prizadeti niso le delavci v nekdanji tovarni azbestnega cementa, kjer danes poleg cementarne deluje tudi sosežigalnica (nevarnih) odpadkov – prizadeta je celotna skupnost. Kamere se približajo, besede se izrečejo, časopisi tiskajo. Prah se dvigne, prah se poleže. Ponovno, prah pada na travnike in vrtove, hiše in gozdove v okolici Anhovega. Direktorji so zadovoljni. Naj ljudje govorijo: na vrata jim bodo poslali svoje odvetnike. Zakonodaja je nedvoumno na strani gospodarskega uspeha: cementarni se obeta novo stoletje dobička. Oblečeni v neprodušne skafandre, urezane s slo po moči in sešite iz platna pohlepa, vodilni lomastijo po prahu žrtev.

Zgodba o okoljski in zdravstveni katastrofi le borih 20 km od Nove Gorice, ki ji še po več kot 40 letih prizadevanj za spremembe v dobro prebivalcev soške doline ni slutiti srečnega konca, je dobila odrsko telo z uprizoritvijo *Anhovo*. Avtorski projekt, ki uporablja postopke dokumentarne snovalnosti, podpisujeta režiser **Žiga Divjak** in dramaturginja **Katarina Morano** – oba tudi avtorja uprizoritvenega besedila. Pri poglobljenem delu z obsežnim in zahtevnim dokumentarnim materialom sta bili kot strokovni sodelavki navzoči tudi **Jasmina Jerant** (avtorica lani izšle knjige *Primer: Anhovo*) in **Monika Weiss**; obe sta prispevali tudi odlična članka za gledališki list.

Gledalstvo sede na tribuni, ki sta na odru postavljeni levo in desno od vmesnega pasu igralne površine na lesenem podiju. Na enem koncu kuhinjska miza, na drugem visok zid iz valovitih cementnih plošč, vmes pa blok iz vreč cementa – tako plošče kot vreče cementa sta prepoznavna proizvoda Salonita Anhovo (pred kratkim preimenovanega v Alpacem Cement). Na obeh straneh tribune so v prvi vrsti razporejeni sedeči igralci – so eni od nas, mali ljudje – tako kot občinstvo tudi oni dogajanje na odru spremljajo »od strani«, kolikor niso sami dejavni na sceni. Pa vendar se »obstranskosti« že od samega začetka ne podrejšajo: ne ostajajo zgolj neme priče, temveč o vsem videnem in slišnem, doživetem in izkušenem govorijo, pripovedujejo, se izpovedujejo. Režija je tako tesno povezana z vzpostavljeno scenografijo (scenograf **Igor Vasiljev**): visoka stena iz salonitk se dviga trda in neobčutljiva v kontrastu s preprosto domačnostjo neke kuhinjske mize s šopkom nageljnov in kafetjero ter napenjalno vrstico za perilo. Te stene se ne da preplezati, onkraj nje ni mogoče pokukati: hladna vzvišenost cementarne je neprebojna za vsak dvomeč pogled in kritično besedo. Vse pritožbe delavcev so le bob ob steno, pred katero se občasno sicer pojavijo »odgovorni«. V skladu s tem igralci obtežilne dokumente lepijo na zid iz salonitk, kjer obvisijo vsem na očeh – vodje, direktorji, ministri in upravitelji pa izobešenim dokazom krivde pokažejo hrbet ter svoje izjave vselej podajajo v mikrofonski, postavljen za barikado iz cementnih vreč.

Igralci (**Iztok Drabik Jug, Ana Facchini, Lara Fortuna, Miha Nemec, Ivana Percan Kodarin, Urška Taufer, Marjuta Slamič, Timon Šturbej**) so v svojih vlogah izredno fluidni. V vsakdanjih, zasebnih oblekah (kostumografinja **Tina Pavlovič**), čez katere imajo oblečene modre delavske halje (včasih pa tudi bele zdravniške), so sleherniki, enaki med enakimi. Neimenovani delavci v tovarni ali pa zgolj prebivalci Anhovega mestoma privzamejo bolj specifične vloge (sveži upokojenec Dominik, jezni mladenič, njegova fina žena, direktor), ponekod zaznamovane z dejansko osebnostjo (minister Pavle Gantar, generalni sekretar Radovan Tavzes, trojica zdravnic – Nevenka Mlinar, Metoda Dodič Fikfak idr.). V vlogah dejanskih osebnosti izrekajo njihove izjave, mnenja in stališča; izpovedi množice neimenovanih prebivalcev Anhovega temeljijo na množstvu dokumentarnih pričevanj. Raba jezika (lektorica **Anja Pišot**) je skladna z nivojem osebne vpletenosti oz. položaja izreke: citati izjav so zaznamovani z zbornejšim govorom, medtem ko sta pripovedovanje in komentiranje bolj jezikovno sproščena, pogovorna. Močan čustveni poudarek izpovedim posameznih likov Ane Facchini in Marjute Slamič doda lokalni dialekt. Prav taki čustveno podprti pasusi gledalca najbolj vzdramijo, se ga najgloblje dotaknejo – ogorčeni protestniki iz Anhovega, ki od odločevalcev zahtevajo transparentnost, pokončni nastopi treh zdravnic (Facchini,

Fortuna, Taufer) ter pismo nekdanj-jeznega-mladeniča-danes-nonota, v interpretaciji katerega Šturbej združi neupogljivost duha s pojemajočimi močmi bolnega telesa.

**MNOGO STVARI SE DOGAJA TUDI NAM NA
OČEH – IN USTVARJALNI KOLEKTIV
UPRIZORITVE ANHOVO SI NE ZATISKA OČI,
NE ODVRAČA POGLEDA. SVOJ GLAS DAJE
DEJSTVOM, KI JIH PREGLAŠUJEJO APETITI
PO DOBIČKU. NAVEDENE STATISTIKE
OBOLELOSTI IN SMRTNOSTI POSTANEJO
BOLEČE OTIPLJIVE S PLASIRANJEM OSEBNIH
ZGODB. GROZO, OGORČENJE, JEZO,
OSUPLOST, ŽALOST DELIMO Z ANHOVCI. KAJ
LAHKO NAPRAVIMO, DA BI Z NJIMI SPET
LAHKO DELILI ŠE PITNO VODO IN ČIST ZRAK?**

Predstava je polmaratonska (skupaj z odmorom kanec manj od polnih štirih ur), zahtevnega (tudi strokovnospecifičnega) besedilnega gradiva je ogromno – interpretacija le-tega ni vselej povsem podprta in igralci v pripovedovanju občasno zapadajo v mehaničnost ter nekakšno odtujenost. Morda je neobčutljivo podajanje materiala del režijske vizije, pa vendar tako podane zgodbe in dejstva ne zavzamejo avditorija. Kompleksna partitura uprizoritvenega besedila zahteva tudi ritmično natančnost pri plasiranju kot odmev odzvanjajočih besed in izjav. Igralskemu kolektivu to včasih uspe v polnosti, ponavljajoči se drobci ustvarjajo glasbo, ki na dodatnem nivoju drami gledalca, kdaj drugič pa ponavljanja izzvenijo prazno, nemotivirano in sama sebi namen.

Ob tem se – predvsem v prvem delu uprizoritve – pojavi tudi vprašanje dramaturgije, saj se zdi, da bi uprizoritvi dobro delo nekaj rezov. Celoten prvi del namreč deluje kot (preveč razvlečen) prolog za dramo, ki se (dramaturško zelo spretno napeto) odvije v drugem delu. V prvem delu se na pričevanja slabih zgodb in težkih izkušenj nalaga množica še slabših izkušenj in še težjih zgodb. To gledalstvo sicer učinkovito vpelje v sodoživljanje problema, ki se – navkljub vsem prizadevanjem za izboljšanje razmer – skozi desetletja širi in pogloblja. Občutenje trajanja zagonetne situacije v Anhovem za občinstvo postane tudi fizična izkušnja: neudobna in za koncentracijo naporna. V tem lahko prepoznamo tudi kvaliteto predstave – pa vendar je bil po odmoru med občinstvom opazen osip, med igralci pa upad koncentracije – oboje pa je škoda za drugi del (in za celoto predstave), ki je izjemno dobro vsebinsko in postavitveno izpeljan.

Prave poudarke prinašajo tudi glasba (**Blaž Gracar**) ter oblikovanje svetlobe (**Aleksandar Čavlek**) in zvoka (**Vladimir Hmeljak**). Minimalistično nasnuta harmonika spremlja odrske slike iz časa socializma, v katerem so delavci zaupali v pošteno kolegialnost ne glede na položaj na delovnem mestu in uživali v sindikalnih ugodnostih, medtem ko tehno zvoki dodatno poudarjajo odtujenost kapitalistične dobe. Kot temni oblaki, ki nepričakovano priplujejo izza sosednjega hriba, se tehno najprej pojavi kot oddaljeno bobnenje; zdi se kot nekaj, kar se nas ne tiče, dokler s postopnim naraščanjem ne postane neizbežno dejstvo, nova dejanskost. Zvečine splošno (delovno) luč na dramaturško poudarjenih mestih zamenja poudarek reflektorja, ki ga igralci ročno premikajo. V soju tople reflektorske svetlobe zažarijo prašni delci, ki hkrati z očaranostjo vzbujaajo tesnobo: kar deluje lepo, je lahko nevarno (podoben efekt imata tudi sipanje moke in opisovanje »pobeljene pokrajine«, na kateri pa ne leži sneg), kar je za nekoga prah, je za drugega denar – mnogo stvari se odvija stran od naših oči.

Mnogo stvari se dogaja tudi nam na očeh – in ustvarjalni kolektiv uprizoritve *Anhovo* si ne zatiska oči, ne odvrta pogleda. Svoj glas daje dejstvu, ki jih preglašujejo apetiti po dobičku. Navedene statistike obolelosti in smrtnosti postanejo boleče otipljive s plasiranjem osebnih zgodb. Grozo, ogorčenje, jezo, osuplost, žalost delimo z Anhovci. Kaj lahko napravimo, da bi z njimi spet lahko delili še pitno vodo in čist zrak?

P. S.: Ustvarjalni kolektiv projekta *Anhovo* je pretekli ponedeljek – nadvse zaslužno – prejel nagrado tantadruj »za (ne)vidne dosežke, ki priznava presežke onkraj vidnega in pričakovanega, za izjemen družbenokritični angažma in vzpostavljanje skupnosti«.

Urška Taufer, Tina Pavlovič, Ana Facchini, Monika Weiss, Anja Pišot, Jasmina Jerant, Vladimir Hmeljak, Aleksandar Čavlek, Lara Fortuna, Timon Šturbej, Žiga Divjak, Miha Nemec, Blaž Gracar, Iztok Drabik Jug, Ivana Percan Kodarin, Igor Vasiljev, Katarina Morano, Marjuta Slamič

[OBVEŠČAJTE ME O NOVOSTIH NA PORTALU KRITIKA](#)